

شورای سیاستگذاری حوزه‌های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان تهران، شهر تهران، مدرسه علمیه تخصصی حضرت فاطمه سلام الله عليها

عنوان:

بررسی آثار فردی و اجتماعی حجاب در آیات و روایات با تأکید بر بیانات رهبری (مدظله العالی)

استاد راهنما

جناب حجت الاسلام و المسلمین ابوطالب حاجی پور

نگارنده

بهجت حکیمی دزفولی

1404

الله اعلم

تعهد نامه اصالت اثر:

مرکز مدیریت حوزه های علمیّه خواجه نصیر

تحمیدیه:

حمد و سپاس بیکران مخصوص پروردگاری که به ما هستی بخشیده و نعمت‌های بیکران و توفیق داده تا در مکتب امام زمان (عج) از چشمه‌سار علم و معرفت سیراب گردیم. و به مدارج عالی و کسب کمالات انسانی پردازیم و درود و سلام خدا بر تمام مشعل‌داران هدایت و معرفت به‌ویژه خاتم الانبیاء محمد مصطفی (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و اهل بیت (علیهم‌السلام) او و سلام و درود خدا بر همه رهروان راستین آن‌ها به‌ویژه امام راحل (قدس‌الله‌نفسه‌الزکیه) و همه عالمانی که در مسیر پیامبران و ائمه اطهار (علیهم‌السلام) قدم نهاده؛ تا مسیر نورانی هدایت و سعادت برای مردم نورافشانی کند. و سلام درود خدا به ارواح طیبه شهدا بالخصوص شهدای جنگ تحمیلی و مدافعان حرم که با خون خود درخت پر بار معنویت را سیراب کردند.

خدا را هزاران سپاس که بر ما منت نهاد و ما را لایق این دانست که جرعه نوش قدح معارف اهل بیت (علیهم‌السلام) باشیم. و از ایزد منان با خضوع و خشوع کامل خواستارم ما را در این مسیر نورانی ثابت قدم کرده و عاقبت به‌خیرمان نماید و شفاعت ویژه قرآن و اهل بیت را روزی‌مان گرداند.

تقدیم به:

اگر این مختصر را ارزشی است؛

آن ارزش تقدیم به:

قطب عالم امکان

عالم علوم بیکران

قائم آل محمد (عج الله تعالی فرجه الشریف)

باشد که غنای دفتر خالی از معرفت و تهی از دانشم، روشن به نام مقدسش باشد.

مرکز انتشارات
گروه های علمی
خواهران

با سپاس و تقدیر از:

در اینجا بر خودم لازم می‌دانم که قدردان زحمات بی‌منت اساتید و برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران عرصه پژوهش باشم و از مدیریت و معاونت آموزش و معاونت پژوهش حوزه علمیه حضرت فاطمه (سلام‌الله‌علیها) قدردانی و تشکر می‌نمایم.

از استاد راهنما جناب آقای حاجت الاسلام و المسلمین حاجی پور تشکر می‌کنم که با تمام مشغله علمی که داشتند بنده را در به‌ثمر رساندن این نوشتار یاری کردند.

توفیقات و تأییدات الهی را برای همه اساتید و دست‌اندرکاران مسئلت می‌نمایم.

چکیده

حجاب در اسلام تنها یک پوشش ظاهری نیست، بلکه نمادی از تعهد، تقوا و حفظ کرامت زن به شمار می‌آید. پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی تحلیلی و با استفاده از آیات قرآن کریم، روایات معصومان (علیهم‌السلام) و بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، به بررسی آثار فردی و اجتماعی حجاب می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که حجاب در بُعد فردی موجب ارتقاء تقوا، حفظ جایگاه و کرامت انسانی، سلامت جسمی و روحی، امنیت روانی و تقویت عفت و حیا می‌شود. همچنین از منظر اجتماعی، حجاب به عنوان عاملی موثر در حفظ مسئولیت‌ها و جایگاه اجتماعی زن، تضمین سلامت و مصونیت اجتماعی، کاهش ناهنجاری‌ها و حفظ استقلال فرهنگی و سیاسی جامعه شناخته می‌شود. آیات قرآن و روایات معصومان حجاب را به مثابه هویتی مقدس و دژ مستحکم برای زنان معرفی کرده‌اند که آنان را از آزار و آسیب‌های بیرونی محافظت می‌کند. مقام معظم رهبری نیز حجاب را نه تنها یک دستور دینی، بلکه ضرورتی راهبردی برای تأمین امنیت فردی و اجتماعی و حفظ ارزش‌های انسانی و دینی می‌دانند. این تحقیق با تحلیل محتوایی منابع دینی و سخنان رهبری، به فهم عمیق‌تری از فلسفه حجاب و تأثیرات گسترده آن در زندگی فردی و اجتماعی دست یافته است.

کلید واژه‌ها: حجاب، آثار فردی، آثار اجتماعی، قرآن کریم، روایات، بیانات رهبری، کرامت زن، امنیت اجتماعی، تقوا، استقلال فرهنگی.

فهرست مطالب

1.....	مقدمه
3.....	فصل اول: کلیات و مفاهیم پژوهش
4.....	1-1- گفتار نخست: کلیات پژوهش
4.....	1-1-1- تبیین مساله
6.....	1-1-2- اهمیت و ضرورت موضوع
6.....	1-1-3- پیشینه موضوع
9.....	1-1-4- سوالات پژوهش
9.....	1-1-5- سوالات فرعی
10.....	1-1-6- فرضیه‌های پژوهش
10.....	1-1-7- متغیرها
11.....	1-1-8- روش پژوهش
11.....	1-1-9- اهداف پژوهش
11.....	1-1-10- سازماندهی پژوهش
13.....	1-2- گفتار دوم: مفاهیم
13.....	1-2-1- مفهوم حجاب
16.....	1-2-2- تاریخچه حجاب
18.....	1-2-3- اهمیت حجاب در آیات و روایات
22.....	نتیجه گیری فصل
24.....	فصل دوم: تاثیر فردی حجاب از منظر آیات و روایات با تاکید بر دیدگاه رهبری
26.....	۲-۱- تاثیر حجاب بر ایمان و تقوا
32.....	۲-۲- تاثیر حجاب در رسیدن به قرب الهی

36.....	2-3- تاثیر حجاب در سلامت جسمی و روحی
41.....	2-4- تاثیر حجاب در حفظ جایگاه و شخصیت زن
46.....	2-5- تاثیر حجاب بر کرامت انسانی
51.....	2-6- تاثیر حجاب در حیا و عفت
56.....	2-7- تاثیر حجاب در برقراری امنیت فردی و آرامش روانی
61.....	نتیجه گیری فصل
63.....	فصل سوم: تاثیر اجتماعی حجاب از منظر آیات و روایات با تاکید بر دیدگاه رهبری
64.....	3-1- گفتار اول: تاثیر حجاب در خانواده
65.....	3-1-1- استحکام نهاد خانواده
68.....	3-1-2- احترام به شخصیت و کرامت زن
71.....	3-1-3- بازدارندگی از فساد
73.....	3-1-4- رشد و تربیت فرزندان
76.....	3-1-5- امنیت خانواده
79.....	3-1-6- سلامت روانی
81.....	3-2- گفتار دوم: تاثیر حجاب در فرهنگ
81.....	3-2-1- مفهوم فرهنگ
82.....	3-2-2- حجاب و استقلال فرهنگی
85.....	3-2-3- تاثیر حجاب بر تقویت ارزش های اخلاقی و اجتماعی
88.....	3-2-4- حجاب به عنوان نماد هویت دینی و فرهنگی
90.....	3-2-5- حجاب به عنوان نماد هویت دینی و فرهنگی
92.....	3-2-6- حجاب به عنوان نماد هویت دینی و فرهنگی
95.....	3-3- گفتار سوم: تاثیر حجاب در سیاست

95.....	۳-۳-۱- رابطه حجاب با آزادی
98.....	۳-۳-۲- تاثیر حجاب بر عزت و استقلال سیاسی
99.....	۳-۳-۳- حجاب و مقابله با نفوذ دشمن
101.....	3-3-4- حجاب و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی
105	4-3- گفتار چهارم: تاثیر حجاب در اقتصاد
105.....	3-4-1- اهمیت و جایگاه حجاب در اقتصاد
107.....	3-4-2- حفظ سرمایه‌های انسانی و نیروی کار در جامعه
115.....	نتیجه‌گیری فصل
118.....	نتیجه‌گیری
121.....	پیشنهادهات
122	فهرست منابع و مآخذ

جامعه، باعث شکل‌گیری یک بدنه سیاسی منسجم و پایدار می‌شود که قادر است چالش‌های داخلی و خارجی را به خوبی مدیریت کند.

از منظر اقتصادی نیز تأثیرات حجاب عمیق و چندجانبه است. سلامت روانی و امنیت اجتماعی که نتیجه مستقیم رعایت حجاب و عفاف است، موجب افزایش بهره‌وری نیروی کار و کاهش هزینه‌های ناشی از آسیب‌های اجتماعی می‌شود. همچنین، حجاب با فرهنگ‌سازی درباره سادگی و پرهیز از مصرف‌گرایی، موجب مدیریت بهینه منابع مالی خانواده‌ها و جامعه می‌شود؛ این سبک زندگی اقتصادی متعادل باعث می‌شود که سرمایه‌گذاری‌ها در بخش‌های تولیدی و مولد افزایش یابد و بدین ترتیب رشد اقتصادی پایدار تضمین گردد.

در مجموع، حجاب به‌عنوان یک ارزش چندبعدی و همه‌جانبه، تأثیرات گسترده‌ای بر تمامی عرصه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه دارد و از این جهت می‌توان آن را یکی از عوامل اصلی توسعه پایدار و پیشرفت همه‌جانبه دانست. حفظ و تقویت این ارزش، نه تنها تضمین‌کننده سلامت فردی و اجتماعی است بلکه به ایجاد یک نظام اجتماعی منسجم، فرهنگی پویا، سیاست پایدار و اقتصادی شکوفا کمک می‌کند. در نهایت، رعایت حجاب، یک سرمایه اجتماعی است که به واسطه آن می‌توان زمینه‌های تحقق آرمان‌های والای انسانی و الهی را در جامعه فراهم آورد و مسیر رسیدن به تمدن اسلامی و توسعه پایدار را هموار ساخت.

نتیجه گیری

حجاب در معنای لغوی به پوشش یا پرده‌ای گفته می‌شود که چیزی را از دید پنهان می‌کند، اما از نظر شرعی پوششی است که زنان مسلمان برای حفظ عفاف و کرامت خود بر تن می‌کنند تا از نگاه نامحرم محافظت شوند. این مفهوم پیشینه‌ای طولانی در فرهنگ‌ها و ادیان مختلف دارد، اما در اسلام به صورت دقیق و جامع به عنوان تکلیفی دینی پس از نزول آیات قرآن درباره پوشش و عفاف تثبیت شده است. قرآن و روایات اهل بیت (علیه السلام) حجاب را نشانه‌ای از ایمان، تقوا و احترام به حریم اخلاقی و اجتماعی معرفی کرده‌اند و رعایت آن را عاملی برای حفظ کرامت زن و رشد معنوی جامعه می‌دانند. بدین ترتیب، حجاب نه تنها یک حکم شرعی بلکه یک ارزش فرهنگی و اخلاقی است که جایگاه زن را در خانواده و جامعه پاس می‌دارد.

تأثیر فردی حجاب از منظر آیات و روایات، با تأکید بر دیدگاه رهبر معظم انقلاب، نشان‌دهنده جایگاه ویژه و چندبعدی این حکم الهی در زندگی انسان مؤمن است. نخست اینکه حجاب به عنوان نمادی روشن از ایمان و تقوا، نشانگر التزام فرد به اصول و ارزش‌های دینی است؛ قرآن کریم رعایت حجاب را در کنار ایمان و تقوا مطرح کرده و آن را عاملی مؤثر در رشد معنوی فرد دانسته است. حجاب با ایجاد مرزی روشن میان فرد و دنیای بیرون، زمینه‌ساز تقویت اخلاق، پرهیز از گناه و حفظ پاکدامنی می‌شود و به این ترتیب، نقشی اساسی در ارتقای ایمان و رشد تقوای فرد ایفا می‌کند. افزون بر این، حجاب به عنوان وسیله‌ای برای تقرب به خداوند و کسب قرب الهی معرفی شده است؛ زیرا رعایت آن نشانه تسلیم در برابر فرمان‌های الهی و حفظ ارزش‌های انسانی و الهی است که در مسیر سلوک معنوی، فرد را به درجه‌ای از قرب الهی نزدیک می‌سازد.

از منظر آرامش روانی و امنیت فردی نیز، حجاب تأثیر عمیقی دارد که قرآن و روایات به آن توجه ویژه‌ای داشته‌اند. حجاب موجب می‌شود که فرد از نگاه‌ها و توجهات نامناسب در امان بماند و این محافظت ظاهری، آرامش درونی و امنیت روانی در نتیجه سلامت روحی جهاد جسمی را برای او

به ارمغان می‌آورد. رهبر معظم انقلاب نیز این نکته را بارها مطرح کرده‌اند که حجاب نه تنها یک تکلیف دینی بلکه عامل افزایش اعتماد به نفس، حفظ آرامش ذهنی و جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی و روانی است. با حفظ حجاب، زن در محیط‌های مختلف اجتماعی احساس امنیت بیشتری می‌کند و این موضوع به رشد سلامت روانی و حفظ عزت نفس او کمک می‌نماید.

در نهایت، تأثیر حجاب بر عفت و حیا نیز از دیگر ابعاد مهم آن است که در آیات و روایات بارها مورد تأکید قرار گرفته است. حجاب به عنوان سپری محکم در برابر فساد و بی‌حیایی، سبب تقویت حیا در فرد می‌شود و فضای اخلاقی و اجتماعی سالم‌تری را فراهم می‌آورد. این پوشش مقدس، کرامت زن را حفظ کرده و از هرگونه رفتار یا نگاه ناپسند جلوگیری می‌کند که این خود به آرامش و تعادل روحی او کمک می‌کند. به‌طور کلی، حجاب از دیدگاه قرآن، روایات و رهبر انقلاب، نه تنها پوششی ظاهری بلکه وسیله‌ای چندبعدی برای حفظ ایمان، ارتقای تقوا، نزدیکی به خداوند، تأمین آرامش روانی، امنیت فردی و حفظ عفت و حیا است که سلامت فرد و جامعه را تضمین می‌کند و به شکوفایی شخصیت انسانی کمک می‌نماید.

حجاب به عنوان یک اصل بنیادین در دین اسلام، فراتر از یک دستور فردی، نقش مهمی در سلامت و پایداری اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایفا می‌کند. در سطح خانواده، حجاب باعث ایجاد فضایی امن و آرام می‌شود که اعضا می‌توانند با تمرکز بر نقش‌های خود، فرزندانی صالح و نیروی انسانی توانمند تربیت کنند؛ این امر انسجام و ثبات خانواده را حفظ کرده و زمینه انتقال فرهنگ سالم و اخلاقی به نسل‌های آینده را فراهم می‌سازد. در گستره فرهنگ عمومی، حجاب نمادی از ارزش‌های دینی و اخلاقی است که احترام و کرامت انسانی را تقویت کرده و با کاهش ناهنجاری‌ها و تنش‌های اجتماعی، فرهنگ متعالی و مقاومی را شکل می‌دهد که قادر است در برابر نفوذهای مخرب فرهنگی مقاومت کند.

از نظر سیاسی، حجاب نمایانگر هویت اسلامی و ملی است که انسجام اجتماعی و وحدت مردم را تقویت می‌کند و به ثبات سیاسی و قدرت ملی کمک می‌نماید. در عرصه اقتصادی نیز، رعایت حجاب با تضمین سلامت روانی و امنیت اجتماعی، بهره‌وری نیروی کار را افزایش داده و هزینه‌های ناشی از آسیب‌های اجتماعی را کاهش می‌دهد. همچنین، فرهنگ ساده‌زیستی و پرهیز از مصرف‌گرایی که از حجاب نشأت می‌گیرد، مدیریت بهینه منابع مالی را تسهیل کرده و رشد اقتصادی پایدار را به دنبال دارد. بدین ترتیب، حجاب به‌عنوان یک ارزش چندوجهی، پایه‌ای برای توسعه پایدار و پیشرفت همه‌جانبه جوامع اسلامی محسوب می‌شود.

پیشنهادات

با توجه به اینکه پژوهش حاضر پیرامون آثار فردی و اجتماعی حجاب در آیات و روایات با تکیه بر بیانات رهبری انجام گرفته می‌توان پیشنهادات زیر را در زمینه موضوع ارائه داد.

۱. تحلیل تطبیقی آثار روانی و معنوی حجاب بر فرد در آیات، روایات و بیانات رهبری.

بررسی دقیق تأثیرات روانی و معنوی حجاب بر خودباوری، آرامش روانی، و رشد معنوی زنان با استفاده از منابع دینی و بیانات رهبر انقلاب.

۲. ارزیابی نقش حجاب در تقویت همبستگی و سلامت اجتماعی بر اساس آموزه‌های قرآنی و روایی و بیانات رهبری؛ مطالعه چگونگی اثر حجاب بر روابط اجتماعی، امنیت اخلاقی و سلامت فرهنگی جامعه از منظر قرآن، روایات و تأکیدات رهبری.

۳. بررسی چالش‌های فرهنگی و اجتماعی پیرامون رعایت حجاب و راهکارهای ارائه شده توسط رهبری.

تحلیل موانع و مشکلات رعایت حجاب در جامعه معاصر و بررسی راهکارهای فرهنگی و تربیتی ارائه شده توسط رهبری برای مقابله با این چالش‌ها.

۴. مطالعه تطبیقی نگرش حجاب در میان نسل‌های مختلف با تأکید بر جهت‌گیری‌های فکری رهبری.

بررسی تفاوت نگرش جوانان و نسل‌های پیشین نسبت به حجاب و تأثیر بیانات رهبری در شکل‌گیری نگرش‌های مثبت و پایدار به این مسئله.

فهرست منابع و مآخذ

* قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی

* نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی

منابع فارسی

- (1) آنتونی، گیدنز، جامعه‌شناسی، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نی، سوم، 1376.
- (2) ایازی، محمدعلی، فقه پژوهی قرآنی: درآمدی بر مبانی نظری آیات الاحکام، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۰.
- (3) امینی، ابراهیم، خود سازی و تزکیه نفس، قم: انتشارات شفق، چاپ دوم، 1369.
- (4) اکبری، محمد رضا، تحلیلی نو و عملی از حجاب در عصر حاضر، اصفهان: پیام عترت، ۱۳۷۷.
- (5) بانکی پور فرد، امیرحسین، حیا، اصفهان: حدیث راه عشق، ۱۳۸۷.
- (6) پاک نژاد، رضا، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، تهران: انتشارات ناصر، ۱۳۶۴.
- (7) پورسیف، عباس خلاصه تفسیر قرآن، تهران: بی نا، ۱۳۸۲.
- (8) تهرانی، مجتبی، ادب الهی، بی جا: مصباح الهدی، ۱۳۹۶.
- (9) آیت الله جوادی آملی، عبدالله، زن در آیین جلال و جمال، قم: مرکز نشر اسراء، هیجدهم، 13۸۷.
- (10) جعفری، محمد تقی، فرهنگ پیرو و فرهنگ پیشرو، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۳.
- (11) حاجی عبدالباقی، مریم، حجاب در قرآن کریم، بی جا: بینات، ۱۳۸۶.
- (12) سیدجعفر، حق شناس، نظام اسلامی و مسئله حجاب، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، 1387.

- (13) خسروپناه، عبدالحسین، منظومه فکری آیت الله خامنه ای، قم: جمکران، ۱۴۰۱.
- (14) دورانت، ویلیام جیمز، تاریخ تمدن، بی جا: بهنود، ۱۳۹۳.
- (15) رجبی، عباس، حجاب و نقش آن در سلامت روان، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۸ ش.
- (16) رحیمی، عباس، فرشتگان زمین (چاووشی در چیستی و چرایی پوشش زنان)، بی جا: جمال، ۱۳۸۵.
- (17) صبور اردوبادی، احمد، آئین بهزیستی اسلام، بی جا: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۶.
- (18) طباطبایی بروجردی، حسین، منابع فقه شیعه، تهران: فرهنگ سبز، ۱۳۸۶.
- (19) فرهادیان، رضا، آن چه والدین و مریبان باید بدانند، قم: رئوف، ۱۳۷۰.
- (20) قرائتی، محسن، تفسیر نور، بی جا: موسسه فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۹۷.
- (21) قائمی، علی، حیات زن در اندیشه اسلامی، تهران: امیری، ۱۳۷۳.
- (22) مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، قم: صدرا، ۱۳۹۵.
- (23)، مساله حجاب، بی جا: صدرا، ۱۴۰۰.
- (24)، حقوق زن و مرد از دیدگاه اسلام، تهران: بینش مطهر، ۱۳۹۱.
- (25)، نظام حقوق زن در اسلام، تهران: صدرا، ۱۳۷۱.
- (26) مظاهری، حسین، عوامل کنترل غرائز در زندگی انسان، تهران: ذکر، ۱۳۸۹ ش.
- (27) مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش، چ سی و دوم.
- (28)، توضیح المسائل، قم: هدف، بی تا.
- (29) مجموعه‌ای از نویسندگان، دائرة المعارف قرآن کریم، بی جا: بوستان کتاب، ۱۳۹۴.
- (30) موسوی خمینی، روح الله، چهل حدیث، بی جا: موسسه تنظیم و نشر آثار امام، ۱۳۹۵.
- (31)، صحیفه نور، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام، ۱۳۶۸.
- (32) محمدی آشنایی، علی، مساله حجاب، تهران: ارم، ۱۳۷۰.

- (33) معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران: زرین، ۱۳۸۲.
- (34) جواد منصوری، محمد، فرهنگ استقلال توسعه، تهران: وزارت امور خارجه، 1374.
- (35) نوری، اعظم، آثار اجتماعی حجاب در جامعه، مؤسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان، ۱۳۹۵.
- (36) قلی هدایت، مهدی، خاطرات و خطرات، بی جا: زوار، ۱۳۸۹.
- (37) همفر، خاطرات سیاسی و تاریخی مستر همفر در کشورهای اسلامی، بی جا: اخلاق، ۱۳۹۶.

منابع عربی

- (38) ابن ادريد، محمد بن حسن، جمهره اللغة، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۸۶.
- (39) ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار صادر، بی تا.
- (40) ابن فارس، احمد، مقائیس اللغة، بیروت: دار الفکر، ۱۳۹۹.
- (41) تهانوی، محمد علی، موسوعه کشف الفنون و العلوم، بیروت: چاپ رفیق العجم، ۱۹۹۶.
- (42) تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، قم: بعثت، دوم، 1410 ق.
- (43) حسینی شاه عبدالعظیمی، حسین، تفسیر اثنی عشری، تهران: میقات، ۱۳۶۳.
- (44) حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، بی جا: کتابچی، ۱۳۸۶.
- (45) راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات، بی جا: مرتضوی، ۱۳۸۸.
- (46) زبیدی، محمد بن محمد، تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۴ ق.
- (47) زمخشری، محمود بن عمر، الکشاف عن حقائق التنزیل و عیون الاقوال فی وجوه التاویل، قم: دار الفکر، ۱۳۵۵.
- (48) شیرازی، صدرالدین، الحکمه المتعالیه فی اسفار العقلیه الاربعه، قم: مصطفوی، بی تا.

- (49) طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۳۱.
- (50)، الإستبصار فیما اختلف من الأخبار، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳.
- (51)، امالی، قم: اندیشه هادی، ۱۳۹۴.
- (52) طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، بی جا: ناصر خسرو، ۱۳۸۴.
- (53) طباطبائی، محمدحسین، تفسیر المیزان، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۷۸.
- (54)، مجموعه رسائل، قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۸.
- (55) طیب، عبدالحسین، اطبیب البیان فی تفسیر القرآن، تهران: اسلام، ۱۳۷۸.
- (56) احمد فیومی، المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر، بیروت: المكتبة العلمیة، ۱۴۱۲.
- (57) محمد محسن بن شاه مرتضی فیض کاشانی، تفسیر الصافی، تهران: صفا، دوم، ۱۴۱۵ ق.
- (58)، المحجة البیضاء فی تهذیب الاحیاء، بی جا: فرهوش، ۱۳۹۶.
- (59) قمی، عباس، سفینه البحار و مدینه الحکم و الآثار، بی جا: اسوه، ۱۳۹۶.
- (60) کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، قم: دار الثقلین، ۱۳۹۳.
- (61) محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، قم: دار الحدیث، ۱۳۹۵.
- (62) مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بی جا: اسلامیه، ۱۳۸۶.
- (63) مغربی، ابن حیون نعمان بن محمد، دعائم الإسلام، بی جا: اسماعیلیان، ۱۳۷۳.
- (64) مصطفوی، حسن، التحقیق، تهران: بنگاه، ۱۳۶۰.
- (65) نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، بی جا: آل البيت (علیه السلام)، ۱۳۶۹.

پایان نامه و مقاله

- (66) آسیه اسفندی، آثار حجاب در تحکیم مبانی اخلاقی و حقوقی خانواده، پایان نامه کارشناسی ارشد معارف اسلامی، دانشگاه آزاد میمه، ۱۳۹۷.

- (67) علی رضا انصاری، دستاوردهای اخلاقی و معنوی انقلاب اسلامی، ره توشه، ش ۴، ۱۳۹۹.
- (68) جمعی از نویسندگان، مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (رحمه الله)، نشریه معرفت، قم: ش ۷۶، ۱۳۸۳.
- (69) جمعی از نویسندگان، مقاله مصرف زدگی خواب پریشان، ماهنامه سیاحت غرب شماره ۷.
- (70) زهرا حسینی و همکاران، بررسی تأثیر سبک زندگی دینی بر مدیریت مالی خانوار. مجله علوم اقتصادی و مدیریت اسلامی، جلد ۱۰، شماره ۳، ۱۳۹۹.
- (71) مریم عظیمیان و بهشتی، سعید، بررسی فلسفه و قلمرو حجاب در اسلام و آثار تربیتی آن، فصلنامه تربیت اسلامی، ش ۸، ۱۳۸۸، ص ۹۱.
- (72) محمد عباسی، نقش حجاب در سلامت اجتماعی و توسعه اقتصادی. پژوهش‌های اجتماعی ایران، شماره ۲۵، ۱۳۹۸.
- (73) حسین هاشمی، رابطه حجاب و عفاف، پژوهش‌های قرآنی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، س ۲۰، ش ۲، ۱۳۹۴.

سایت‌ها

Khamenei. ir (74)